

Skābenes

Skābenes (*s k ā r b i ņ i*, *Rumex*), parasti ilggadīgi lakstaugi sūreņu (*Polygonaceae*) dzimtā, pamišus lapām, stobrveidīgām pie-
dzimtā (turzītēm), sikiem zaļiem vai iesar-
lapām (turzītēm), sikiem zaļiem vai iesar-
kaniem 3-skaitļu ziediem vienkāršā vai za-
rotā lielā ziedkopā. Ljā 13 sugas: *K r o k o -*
t ā s s. (*k a i š ņ u z ā l e*, *R. crispus*) kro-
kotām lapām; visai parastas pļavās, mitros
laukos un ceļmalās. *S t r u p l a p u s.* (*R.*
obtusifolius) platām strupām lapām; paras-
tas. *U p j u s.* (*R. hydrolapathum*), prāvs
augs garām ādainām lapām; ūdeņu krastos,
uz sēkliem u.c. *Ū d e n s s.* (*avotu s.*, *R.*
aquaticum), līdzīgas iepriekšējām, bet daudz
platākām apakšējām lapām. *Z i r g u s.* (*R.*
longifolius), izskatā līdzīgas krokotām s-ēm,
bet lapu pamats sirdsveidīgs un apziedņ-
lapas bez punveidīga izauguma; diezgan pa-
rastas. *M a z ā s s.* (*k a š ņ u z ā l e*, *R. ace-*
tosella), pasīks iesarkans augs šķēpveidi-
gām lapām; parastas smilšainās vietās. *P a -*
r a s t ā s s. (*p ļ a v u*, *l a u k u s.*, *R. ace-*
tosa) garšātainām bultveida lapām. Retāk
sastopamas *R. fennicus*, *R. maritimus*, *R.*
paluster, *R. confertus* (ievazātas 1915—17
no Krievijas), *R. thyrsiflorus*. Daudzas s-u
sugas viegli krustojas; vairāki bastardi arī
Ljas florā. Dažas s-u sugas satur daudz
skābeniskābes un dzelzs, kādēļ tās audzē
dārzos kā salātu un spinātu augus.

Skabiozas (*Scabiosa ochroleuca*), div-
līdz ilggadīgs lakstaugs vērpējdadžu (*Dip-*
sacaceae) dzimtā, veselām apakšējām un
plūksnoti dalītām augšējām lapām, sikiem,
bāli dzelteniem ziediem galviņās, ko ietver
vikallapas pie pamata; rets augs Ventas,
Lielupes un Daugavas krastos.

Skadiņi, zediņi, sētas mieti.

Skadrs, modrs, acīgs, spilgts.

Skaidiena, 1906—15 laikraksta *L a t v i -*
ja (sk.) nedēļas pielikuma humora un sa-
vadija R. Blaumanis, bet pēc tam ar vārdu
Puliera padēls Ed. Vulfs.

Skaidriba, 1934 Rīgā, ilustrēts žurnāls
literātūrai un mākslai F. Cielēna vadībā.

Skaidrīte Jūlija, 1871—1942, aktrise,
dz. Birzgale Vidrižu pag., lauks. meita,
mir. Rīgā 26. 1. Uzauga Rīgā, kur beidza

vācu meiteņu skolu; skatuvei pievērsās ga-
dījuma pēc: 1888, Alunānam ar savu trupu

lomas tēlotāju lugā *Kas tie tādi, kas dzie-*
dāja (no kā radās S-es pseudonims). De-

bija bij ļoti sekmīga, un S. tika saistīta

RLB teātri, kur Ebelinga vadībā izauga par

ievērojamu aktrisi blakus D. Akmentiņai.
Izņemot 1908/09 sezonu, S. 1889—1919

RLB teātri tēloja raksturu, varoņu un mī-
lātāju, bet kopš 1919 NT vecāku sieviešu

lomas. 1939 viņai piešķīra Tēvzemes balvu.
S. bij vairāk formas un rutīnas aktrise ar
pateicīgiem ārējiem dotumiem, mazāk pār-
dzīvojumā māksliniece. S. tēlojusi ap 400
dažādu lomu, starp kuņām minamas: *Aspa-*
zijas Laima un *Asja*, *Blaumaņa Matilde*,
Ieva un *Horsta madāma*, *Sekspīra Jūlija*,

Porcija, lēdija Makbete un Kleopatra, Šil-
lera Orleanas jaunava, Ibsena Heda Gab-
lere, Jordisa un Alvinga kundze, Zūderma-
ņa Magda.

Skaistas (agrāk *I z a b e l i n a s*) pagasts,
Daugavpils apr., starp Aulejas, Dagdas,
Kaplavas, Asūnes, Robežnieku, Indras un
Krāslavas pag. Tuvākā pils. Krāslava 16
km, dzc. st. Skaista 7 km. — Iedz. 6788,
latv. 88, krievi 5, poļi 4; Romas katoļi 95,
vecticīgie 3, ev. lut. 1%. Sētu 1448 ar
19534 ha zemes, no tiem tīrumi 56, pļavas
15, ganības 10, meži 10, purvi 3%. Sēju-
mi: rudzi 21, auzas 13, zāļaugi 12, kvieši 7,
pākšaugi 5, lini 5, mieži 5; kartupeļi 6%.
— 11 psk., 2 bibl., rajona ārsts, aptieka, 3
dzirnavas, 2 zāgētavas, ķieģeļu ceplis, pie-
notava, 11 veikali. — 3 katoļu baznīcas,
vecticīgo lūgšanas nams. — Akmens laik-
meta atradumi, vairāki senkapi. Pilskalns
Drīdža ezera da. krastā, 20 m augsts, tera-
ses un dziļš mītņu slānis; tuvumā Daugavas
labā krastā elku kalns Zamoks. — Pag.
ietelp 13. reģiona d-os ar spēcīgi viļņotu
paugurāju (150 - 206 m vjl.), ko z-os pus-
lokā norobežo Drīdža, Sivera, Ižūņu, Ilzu
un Indricu ez., bet a-os *I n d r a* (sk.) un
d-os Daugava. Ap 40 lielāku un mazāku

Kuļa ezers Skaistas pagastā.

ezeru šļūdoņu izgrauztās vagās un starppauguru ieplakās piešķir pagastam gleznainu raksturu, kas atklājas no augstāko pauguru virsotnēm. Labi atūdeņotā zeme l.t. iekopta tīrumos un biezi apdzīvota ar galveno lauks. areālu z-os un vidienē, kas gandrīz pilnīgi klaja; tikai d-os nelielas mežu audzes. Lauks. izmantotā zeme aizņēma 82% pag. platības: tīrumi 57%, pļavas 15%, ganības 10%; zivju diķu 4 ha. 1929/35 periodā tīrumi bij pieauguši par 323, pļavas par 281 un ganības par 101 ha. Mežu ap 10% un purvu ap 5%. Bez Daugavas, kas ap 5 km garumā plūst pa pag. d. robežu, šķirot Zemg. no Latg-es, garākā upe ir Indra, kas tek gandrīz pa visu a. robežu. Pārējās Daugavas bas. upītes ir sīkas, bet vairākām dziļas, skaisti veidotas ielejas. Lielākie ez. atrodas z. pierobežā: dziļais Dridža, plašais Sīvera, Indras (sk. tos) ez.; bez tam S-as ez. Pag. vidienē bez Stirnu ez. liels skaits sīkāku: Kuļa, Dzidrais (sk. 620. lapp.) u.c. Pag. vidieni šķērso Daugavpils—Indras dzc., d. galu Krāslavas—Daugaviešu, bet vidu un z. galu 2 Krāslavas—Dagdas lielceļi. Tuvumā Daugavieši, Indra un Dagda. Caurmērā 35, bet aplēšot uz lauks. izmantoto zemi 43 iedz. uz km².

Skaistkalne, lielākais Bauskas apr. ciems, S. pag.; Mēmeles labā krastā, Zemg. brūn-

zemes līdzenuma a. daļā, 31 km no Bauskas, ar 760 iedz. (76% latv., 18% židi, 3% leiši) un 104 mājām: pag. nams, psk., katoļu baznīca un klosteris, ūdens dzirnavas, pienotava, zāgētava, aptieka, rajona ārsts, zobārsts, bērnu patversme, muitas punkts un veikali. S. bij nozīmīgs reliģisks centrs 3 Zemg. pag. Romas katoļu salai Leišmalē, kur atšķirībā no pārējās Zemg. katoļi bij ievērojamā pārsvarā: S. pag. 79%, Kurmenes pag. 84%, Panemunes pag. 63%. Jau 1658 S-es toreizējais īpašnieks Schönberg's (tāpēc agrāk saukta par Šēnbergi) uzcēla katoļu baznīcu un 1677 klosteri, pie kā 18. gs. atvēra jezuītu skolu. 1692 jezuītu vadībā Kurz. vaivads F. de Karmel-Bergs uzcēla otru, ko 19. gs. pārbūvēja. Atrazdamās pie bij. Kauņas un Kurz. guberņu robežām, S. 19. gs. 2. pusē izauga par rosīgu tirdzncentru, kur 1914 jau bij 560 iedz. (l.t. židi). S-ē notika 10 gada tirgi, kur sabrauca abu guberņu ļaudis. Tāpat lielu rosību S-ei deva katoļu baznīca, kas atrodas skaistā vietā upes ielejas paaugstā krastā. Ljas laikā S-es stāvoklis pasliktinājās, jo valsts pierobežā tā zaudēja savu tirdzn. areāla d. galu, kas tagad bij piedalīts Lietuvai ar biezi apdzīvoto Biržu novadu. 1920 S-ē bij 520 iedz. S-ē satek 7 lielceļi, no tiem 3 no Lietuvas vidienes un Rīgas—S. šoseja. Apkārtņē samērā gluda pamatmorēnu sega